СТАНОВИЩЕ

от проф. Момчил Николаев Методиев, дн, Нов български университет,
професионално направление 2.2. История и археология
върху научните трудове за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“, област на висше образование 2. Хуманитарни науки,
професионално направление 2.2 История и археология, специалност „Нова и най-нова история“ (Чуждестранни мисии на Балканите XVIII – XIX век) в
Институт за балканистика с център по тракология към Българската академия на науките,
обявен в Държавен вестник, бр. 63/01.08.2025 г.
с кандидат гл. ас. д-р Елмира Младенова Василева

ОЦЕНКА ЗА СЪОТВЕТСТВИЕ С МИНИМАЛНИТЕ НАЦИОНАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ

Представените документи удостоверяват, че кандидатът по конкурса гл. ас. д-р Елмира Василева отговоря и надхвърля минималните национални изисквания на Закона за развитието на академичния състав в Република България за заемане на академичната длъжност „доцент“.

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ И РЕЗУЛТАТИ

Изследователските търсения на д-р Елмира Василева имат два основни фокуса: първият е свързан с историята на католическите мисии в Югоизточна Европа през XV-XVII в., а вторият е посветен на проследяването на историята на американските протестантски мисионери в европейските провинции на Османската империя през XIX в. И двете големи теми присъстват както в българската, така и в световната историография, но в своите трудове тя успява да надгради тези постижения, благодарение на използваната от нея богата изворова база и познаването на съвременните тенденции в историографията, което й позволява и да направи важни и оригинални изводи и обобщения. Израз на това са и многобройните статии и студии на автора (общо 20), написани на български и английски език, представени в разнообразни академични издания.

Пример за този успешен подход на автора е и основният хабилитационен труд, представен за участие в настоящия конкурс. Това е монографията „Протестантски мисии

в европейските провинции на Османската империя. Дейността на Американския съвет на пълномощниците на мисиите в чужбина (XIX век – до Първата световна война)“, София, 2025 г. В монографията авторът разглежда въпроса за протестантската пропаганда на Балканите през посочения исторически период като коректно аргументира целите, задачите и методологията на този труд, и ги защитава в хода на самото изследване. Целта на представеното изследване е да „проследи дейността на мисионерите на АСПМЧ в европейските провинции на Османската империя във времето до Балканските и Първата световна война“, като изясни „същността на протестантската мисионерска дейност“ и „представи цялостна картина на работата на АСПМЧ на Балканите“ (с. 18). Съществено предимство на представения монографичен труд е богата изворова база на изследването – това са основно материали, изготвени от самите мисионери, допълнени с мемоарни съчинения, кореспонденция, публикации в периодичния печат от епохата, както и някои неиздадени ръкописи. Всичко това позволява на автора да погледне на тези мисии „отвътре“, което пък дава възможност и за важни изводи и обобщения.

Намирам представеното изследване за изключително задълбочен труд, посветен на широко дебатиран и добре представен в историографията проблем. Основно негово предимство е, че той подхожда от напълно различна от съществуващата в историография перспектива, което прави възможни и различните изводи. Протестантските мисии на Балканите в българската историография обикновено са разглеждани от две гледни точки. Първата е националната, която акцентира върху приносът на протестантските мисии към националното Възраждане и цялостна модернизация в посочения исторически период, а втората е тясно деноминационната, която по мой наблюдения се наложи в периода след 1989 г., принос към която имат отделни представители на самите протестантските деноминации в България.

Изследването следва ясна и логична структура – то се състои от увод, пет глави и заключение. Първите две глави поставят мисиите на Балканите в по-широкия контекст на утвърждаването на мисионерския импулс сред американските протестантски деноминации и цялостната история на тези мисии в рамките на Османската империя. Трета, четвърта и пета глава разглеждат мисионерската дейност в различни географски части на Османската империя – съответно сред гръцкото население, дейността на Константинополската станция и в европейските провинции на Османската империя.

Последната част, заключението, представяйки резултатите от американската мисионерска дейност на Балканите.

За мен най-важният принос на представената монография е, че тя надхвърля посочените по-горе две гледни точки и преодолява техните ограничения, като се стреми към обективност в изложението и анализа на фактите. Особено ясно това се вижда в обобщението, където авторът достига до силното, но много добре аргументирано заключение за протестантските мисии като част от „културния империализъм“, характерен за епохата. Без да се отричат успехите на мисионерите в разпространяването на висока култура, техните усилия се вписват в по-общия стремеж за колониална и търговска експанзия, доказателство за което е и характерното за някои от мисионерите „чувство за превъзходство над народите в земите под османска власт“. Доказателство за същото е и наличието на „функционална и структурна връзка между американските мисии и империализма и колониализма“. (с. 375). Макар от гледна точка на съществуващата до този момент в България историография по темата това мнение да може да прозвучи и като преувеличено, то е много добре аргументирано и защитено от цялостното изложение на историята на протестантските мисии на Балканите.

Освен монографията, д-р Елмира Василева представя за конкурса общо 20 статии, от които 4 студии и 4 статии са посветени на католическите мисии в Югоизточна Европа през XV-XVII в., а други 7 студии и 4 статии са свързани с дейността на американските протестантски мисионери в европейските провинции на Османската империя през XIX в. Фокус на първата група от текстове е развитието на Францисканския орден в Босна през XVI-XVII в. и неговото присъствие в земите под османска власт. Втората група от статии и студии, които по-късно прерастват и в цитирания монографичен труд, разглеждат въпроса за развитието на американската протестантска мисионерска дейност в отделни райони или от гледна точка на специфични проблеми. Впечатление прави, че голяма част от тези публикации са на английски език, както и че част от тях са представени в утвърдени и престижни издания като Études balkaniques, както и в престижни академични издания на Brill или Central European University.

Може да се обобщи, че представената монография и другите статии и студии показват ясен изследователски фокус, който може и трябва да бъде развит и в бъдеще. Цитираните публикации дават основание и за извода, че д-р Елмира Василева е утвърден, съвестен и уважаван изследовател.

Лични впечатления от кандидата

Познавам кандидата д-р Елмира Василева единствено през нейните научни трудове и текстове. Препоръката ми би била да тя да продължи да разщирява своите научни интереси и търсения и да разгледа дейността на американските мисионери в Османската империя в сравнителна перспектива с мисионерската дейност, извършвана в същия хронологичен период в други части на света (като Далечния Изток, например). А това лесно ще й позволи да навлезе в по-широките рамки на световната историография по разглежданата проблематика, включително и публикувайки повече тестове в издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация.

Както се вижда и от приложената към конкурса биографична справка на кандидата тя притежава както необходимата за това езикова подготовка, така и съответния научен опит, доказателство за което са и петте специализации в различни научни организации във Франция, Турция, Гърция и Словакия. Затова и мога да обобщя, че тя притежава както изследователските качества, така и необходимия опит за заемането на академичната длъжност „доцент“ в Институт за балканистика с център по тракология към Българската академия на науките

Всичко споменато дотук ми дава основание напълно убедено да заявя положителното си мнение за кандидатурата на гл. ас. д-р Елмира Василева за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 2.2 История и археология, специалност „Нова и най-нова история“ (Чуждестранни мисии на Балканите XVIII – XIX век) в Институт за балканистика с център по тракология към Българската академия на науките.

София, 14.11.2025 г.

Подпис:

проф. Момчил Методиев, дн